

*Diorama Vogels van Park en Tuin in Seminarie Beekvliet,
17 september 1948 (fotoğraf onbekend)*

Chronologie van drie Brabantse vogelcollecties

Collecties van den Bogaerde van Terbrugge, van den Bogaert en van Dijck

Justin J.F.J. Jansen

Er zijn drie omvangrijke Brabantse vogelcollecties die onze kennis over het wel en wee van de Brabantse vogelwereld in de 19^e eeuw aanzienlijk hebben vergroot. Van deze collecties zijn fragmenten gepubliceerd. Echter, de opheffing en sloop van het Milieu Educatie Centrum in Eindhoven in 2014, evenals de voorgenomen samenvoeging van diverse collecties - waaronder die van het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum in Oudenbosch in 2026 - hebben ertoe geleid dat de tussen 1998 en 2025 verzamelde informatie door de auteur voor het eerst in samenhang wordt gepresenteerd. De drie collecties hebben gemeen dat geen van juiste etiketten is voorzien, waarop plaats, datum en verzamelaar staan, dus een en ander is gereconstrueerd aan de hand van publicaties of aantekeningen in de collecties of informatie van pater W. H. Th. (Willem) Knippenberg.

De verzamelaars

Vader en zoon van den Bogaerde van Terbrugge: collectioneurs van kunst en antiquiteiten

Andreas Johannes Ludovicus van den Bogaerde van Terbrugge (geboren 7 juli 1787 te Gent, overleden 12 januari 1855 te Heeswijk) en zijn zoon Jonkheer Donatus Theodore Albéric van den Bogaerde van Terbrugge (geb. 16 februari 1829 te Gent, overl. 22 april 1895 te Heeswijk) waren beiden actief als verzamelaars voor het huismuseum dat door Andreas was opgericht.

De collectie omvatte een breed scala aan kunst en antiquiteiten: naast beelden, munten, penningen, vazen, harnassen, wapens, porselein, misgewaden, schilderijen en relikwieën werden ook talrijke manuscripten, archivalia, boeken en prenten verworven. De vogelcollectie werd rond 1851 aangelegd en vervolgens van vader op zoon overgedragen (van Erve et al. 1967: 39–40; Buijnsters 1988).

Andreas van den Bogaerde van Terbrugge
Zoon van baron André François Eugène van den Bogaerde (1754-1834), burgemeester van Waasmunster, en Marie Jacqueline van Laerebeke (1765-1845). Op 20 februari 1821 trad hij in Gent in het huwelijk met Eugénie Thérèse Barbe Ghislaine Papeians de Morchoven (1795-1843); samen kregen zij zes kinderen.

Portret van Andreas baron van den Bogaerde van Terbrugge ([Wikipedia](#)).

Van den Bogaerde was sinds 1817 lid van de Provinciale Staten van Oost-Vlaanderen en werd op 3 juli 1820 benoemd tot burgemeester van Waasmunster. In 1822 volgde zijn aanstelling tot districtscommissaris in het Land van Waas, waarna hij vanaf 1828 fungeerde als districts- en militiecommissaris te Gent. Op 4 februari 1830 werd hij benoemd tot gouverneur van de provincie Noord-Brabant, een functie die hij bekleedde tot april 1842.

Hij was oprichter en eerste voorzitter van het Provinciaal Genootschap in 1837 (cf. Jansen 2014b). In 1835 kocht hij kasteel Heeswijk. Op 20 april 1842 werd hij benoemd aan het hof van koning Willem II. Al op 10 maart 1830 was hij verheven in de adelstand als baron, en in 1849 werd hij onderscheiden met het Grootkruis in de Orde van de Eikenkroon. Hij was ook lid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden (Hermans 1858).

Albéric van den Bogaerde van Terbrugge
Albéric erfde samen met zijn broer Ludovicus Maria Christianus (1826–1890) Kasteel Heeswijk en het bijbehorende huismuseum. In 1852 kocht jonker Albéric echter een eigen buitenverblijf: het nabijgelegen jachtslot De Nemelaer onder Haaren.

Albéric kende de gebroeders Van Dijk, en via deze connectie zijn waarschijnlijk diverse opgezette vogels in Haaren en Heeswijk terechtgekomen. Vermoedelijk om die reden werd de natuurhistorische collectie overgebracht naar De Nemelaer. Dit wordt bevestigd door een inventaris uit 1895-1897, waarin in de bovendoor wordt gesproken over “diverse vitrines en kasten met opgezette vogels en andere dieren en enige boeken daarover” (gewaardeerd op f100,-).

In zijn testament bepaalde Albéric dat zowel Kasteel Heeswijk als De Nemelaer gedurende zeventig jaar onbewoond moesten blijven, maar wél toegankelijk moesten zijn voor het publiek om de omvangrijke kunstcollectie te kunnen bezichtigen. Deze bepaling kon echter niet voorkomen dat de belangrijkste kunstwerken in 1897 en 1903 op internationale veilingen werden verkocht en verspreid raakten (cf. Buijnsters 1988).

De collectie Van den Bogaerde van Terbrugge

De vogelcollectie op Kasteel Heeswijk omvatte in 1930 ongeveer 200 Nederlandse vogels (zonder etiketten) en 50 exotische vogels (deels uit Zuid-Amerika met etiketten) (figuur 1). Na zijn dood werd de collectie overgenomen en verder uitgebreid op Kasteel Heeswijk door Albéric en Ludovicus.

Figuur 1. Oorspronkelijk diorama uit Kasteel Heeswijk, gedateerd 1851-1866. Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 14 december 2004 (JJFJJ). Adult ♂ Scharrelaar (waarschijnlijk een van de twee vogels uit Uden, ongedateerd), Kramsvogel en Jacana.

In Kasteel Heeswijk werden 18 kamers gevuld met collecties en ook De Nemelaer stond vol met dingen (Buijnsters 1988). In 1938 werden de kasten weer teruggebracht naar Kasteel Heeswijk (nadat deze in De Nemelaer terecht kwamen vóór 1895). In 1950 waren al verscheidene totaal vervallen kasten opgeruimd. De collectie was, getuige de kranten op de achterzijde van de kasten welke uit 1851-1866 stamden, door zowel

André als Albéric uitgebouwd. Deze verzameling werd in 1957 toegevoegd aan de collectie van Beekvliet. Een deel - mogelijk zelfs de gehele collectie - werd geprepareerd door de gebroeders Van Dijk (van Erve et al. 1967: 39-40). Een deel van de collectie was zo slecht (soorten waren al niet meer herkenbaar) dat deze verbrand is door Knippenberg in 1957, waaronder een Roodhalsgans en een Scharrelaar.

Lambertus Cornelius Henricus van den Bogaert (1834-1911): preparateur, bakker en verzamelaar uit 's-Hertogenbosch

Lambertus Cornelius Henricus van den Bogaert werd op 27 september 1834 geboren te 's-Hertogenbosch, waar hij zijn hele leven woonde. Hij overleed daar op 5 mei 1911. Over zijn huwelijk is weinig bekend; de naam van zijn echtgenote is niet overgeleverd. Van beroep was hij bakker, vermoedelijk verbonden aan of werkzaam binnen de brood- en banket-bakkerij van Willem Frederik Suyling in 's-Hertogenbosch. Naast zijn werk als bakker ontwikkelde Van den Bogaert zich tot een gewaardeerd preparateur. Hij hielp inwoners van 's-Hertogenbosch en omgeving bij het opzetten van vogels en andere dieren en verwierf daarmee een reputatie binnen de regionale natuur-historische gemeenschap.

Zijn betrokkenheid bij de ornithologie blijkt uit zijn aanwezigheid op de eerste vergadering van de Nederlandsche Ornithologische Vereniging op 30 maart 1901 in Amsterdam, evenals op de bijeenkomst van 7 oktober 1905. In 1908 woonde hij aan de Vughterstraat G 24 te 's-Hertogenbosch.

De collectie Van den Bogaert

Van den Bogaert bouwde in de loop der jaren een omvangrijke verzameling opgezette vogels en huiden op uit de omgeving van Vlijmen (Brouwer 1954: 75). Enkele door hem geprepareerde exemplaren kwamen terecht in de collectie van Petrus Antonius Hens (1888-1971), waaronder een Slechtvalk (29 november 1908, Cromvoirt), en een Velduil en Kerkuil, beide verzameld op 17 oktober 1908 te 's-Hertogenbosch (archief Naturalis). Op 22 maart 1911 stuurde Hens een in Zuid-Limburg verzamelde Hamster naar Van den Bogaert, maar het is onbekend of dit dier hem nog heeft bereikt.

Zijn nalatenschap werd uiteindelijk ondergebracht bij het museum van het seminarie St. Louis te Oudenbosch. In 1907 bestond deze collectie uit 734 Nederlandse huiden en 196 buitenlandse opgezette vogels. In 1966 waren hiervan nog slechts 630 huiden aanwezig, en tegenwoordig resteert slechts een deel daarvan. De etikettering wordt als

gebrekkig beschouwd en veel huiden verkeren in slechte staat.

Figuur 2. Steppevorkstaartplevier, 24 juli 1892, het Meer te Engelen. *Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch*, 10 april 2022 (JJFJJ). Eerste, door de CDNA aanvaarde, geval in Nederland.

Van den Bogaert speelde een rol bij de documentatie van diverse opmerkelijke en voor Nederland nieuwe vogelsoorten. Tot de nieuwe soorten voor Nederland behoren een Steppevorkstaartplevier en Vorkstaartplevier. De Steppevorkstaartplevier werd verzameld op 24 juli 1892 bij het Meer te Engelen (Snouckaert 1908: 92; Snouckaert 111-112; Eykman 1947: 750, van Erve et al. 1967: 165; van IJzendoorn et al 1996: 176) (figuur 2), volgens overlevering geschoten, waarschijnlijk door zijn werkgever bakker Willem Suyling uit 's-Hertogenbosch. De adulte vrouwelijke Vorkstaartplevier in winterkleed werd verzameld op 3 november 1900 te Hedikhuizen (Snouckaert 1908: 92; Eykman 1947: 750; Brouwer 1954: 75; van

Erve et al. 1967: 165; van IJendoorn et al 1996: 176) (figuur 3).

Figuur 3. Vorkstaartplevier, adult ♀ in winterkleed, 3 november 1900, Hedikhuizen. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ). Eerste, door de CDNA aanvaarde, geval in Nederland.

Mogelijke nieuwe soorten voor Nederland zijn onder meer een van de twee verzamelde Steltkluten uit Middelbeers van begin augustus 1852 (Snouckaert 1908: 96-97; Eykman 1947: 838; Brouwer 1954: 75) (figuur 4), een vrouwelijke Scharrelaar uit Baflo in Groningen (misschien geen vrouwelijke maar een onvolwassen, zie figuur 5) en twee mannetjes Scharrelaar uit Uden (Snouckaert 1908: 59; van Erve et al. 1967: 31), waarvan één exemplaar nog steeds in St. Louis aanwezig is (figuur 6) en twee bij het Milieu Educatie Centrum Eindhoven (MECE) (figuren 1 en 5).

Figuur 4. Steltkluut, begin augustus 1852, Middelbeers. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

Figuur 6. Scharrelaar, adult ♂. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

Figuur 5. Scharrelaar, onvolwassen. Milieu Educatie Centrum in Eindhoven, 20 december 2005 (JJFJJ).

Figuren 7 en 8. Hoppen. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

Daarnaast omvatte zijn collectie een reeks opmerkelijke vogels, waaronder een Hop verzameld op 11 augustus 1892 te 's-Hertogenbosch (figuur 7 of 8), drie adulte en drie jonge Kleinst Waterhoentjes uit Vlijmen (Snouckaert 1908: 88; Jansen 2013: 328) (figuur 9), een tweedejaars Zeearend

geschoten op 22 oktober 1907 te Dordrecht (van Erve et al. 1967: 38), een Roze Spreeuw verzameld in Noord-Brabant op 15 april 1874 (van Erve et al. 1967: 282) (figuur 10) en twee Grote Gele Kwikstaarten (van Erve et al. 1967: 37-38), waaronder een jong, verzameld in de omgeving van 's-Hertogenbosch.

Figuur 9. Kleinst Waterhoenders. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

Figuur 10. Roze Spreeuw, 15 april 1874, Noord-Brabant. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

Een van de laatste door hem verworven vogels was een Lachstern, geschoten te Heeze op 14 mei 1909, waarvan de huidige verblijfplaats onbekend is. Twijfelachtig is het geval van een Rosse Grutto uit Vlijmen die een ei zou hebben geproduceerd; dit ei en een tweede, onvolledig ontwikkeld ei waren in 1908 nog in Van den Bogaerts bezit (Snouckaert 1908: 106; van Erve et al. 1967: 38), maar zijn sindsdien spoorloos. Alleen een onvolwassen Rosse Grutto van zijn hand bevindt zich nog in Oudenbosch.

Figuur 11. Grote Pieper, oktober 1878, Vlijmen. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ). Eén van drie.

Van den Bogaert bezat ook een kleine eierverzameling, voornamelijk afkomstig uit Vlijmen. Zijn collectie bevatte bovendien materiaal dat afkomstig was van de broers Bernardus Eduard August en Franciscus Wilhelmus van Dijck. Deze stukken (de grotere vogels), vermoedelijk verkregen via ruil tijdens een bezoek, bevinden zich nu in

St. Louis te Oudenbosch. Omgekeerd kwamen enkele door de Van Dijck-broers verzamelde vogels via Van den Bogaerts nalatenschap in museale collecties terecht, zoals een Grote Pieper uit Vlijmen (oktober 1878) (Eyckman et al 1937: 158) (figuur 11) en twee Grielen (Keijl et al 2020: 269, 272-273), een adult mannetje (figuur 12) en een juveniel (figuur 13), verzameld te Oirschot.

Figuur 12. Griel. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

Figuur 13. Griel. Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 20 december 2005 (JJFJJ).

De gebroeders Van Dijck: notarissen, vogelliefhebbers en verzamelaars

Bernard Eduard August van Dijck (geb. 21 februari 1826 te Drunen, overl. 12 september 1881 te Sint-Michielsgestel) en zijn jongere broer Franciscus Wilhelmus van Dijck (geb. 8 december 1839 te Diessen, overl. 3 juni 1878 te Sint-Michielsgestel) waren beiden zonen van Norbert Emmanuel van Dijck (1796-1852), gemeenteraadslid te Diessen, en Johanna Huijsmans. De broers zouden uitgroeien tot invloedrijke figuren in zowel het lokale bestuur als de vroeg-Nederlandse ornithologie. De vogelcollectie werd rond 1840 begonnen en komt met slechts een enkele uitzondering uit Brabant en Belgisch Brabant. Het laatste is waarschijnlijk daar de familie van oorsprong komt uit Diest (Benthem 1941; Knippenberg 1951).

Bernard van Dijck

Bernard werd opgeleid tot notaris en bekleedde aanvankelijk functies in Diessen, waar hij ook gemeenteraadslid was en het postkantoor beheerde. Bernard werd op 30 juni 1852 bij Koninklijk besluit geïnstalleerd als burgervader van Diessen (Vennix 1995). Hij volgde zijn vader op. In 1863 legde hij zijn functies (burgemeester, raadslid en houder van de brievenpost) neer om per 30 juni van dat jaar benoemd te worden tot notaris te Sint-Michielsgestel, een ambt dat hij tot zijn overlijden in 1881 vervulde. Zijn broer Maximiliaan Martinus (1829-1900) volgde Bernard op als burgemeester van Diessen. Op 3 oktober 1865 trad Bernard in Diessen in het huwelijk met Antonia Arnolda Stael (1837-1905).

Naast zijn notariële werk ontwikkelde Bernard een grote passie voor vogels. Hij speelde een centrale rol in de opbouw van de omvangrijke familiecollectie.

Frans van Dijck

Frans, de jongste van de twee, volgde zijn broer in het notariaat. Vanaf 1864 assisteerde hij Bernard als notarieel medewerker in Sint-Michielsgestel. Hoewel zijn leven korter was, droeg hij wezenlijk bij aan het beheer en de uitbreiding van de gezamenlijke vogelcollectie. Voor verdere biografische bijzonderheden sluit zijn levensloop nauw

aan bij die van zijn oudere broer. Hij was (het meest waarschijnlijk) de preparateur van de collectie.

De collectie gebroeders Van Dijck

De gezamenlijke verzameling van de broers omvatte uiteindelijk ongeveer 2.000 vogels (*contra* Benthem 1941) (Brouwer 1956: 74). Niet alleen door de broers bij elkaar gebracht, maar de familie kende ook vele jagers. Ook lokale jeugd bracht (vaak nog levende) vogels naar de broers. Deze levende vogels werden geplaatst in voliëres om te bestuderen en te tekenen, om ze daarna zo goed mogelijk op te zetten.

Ook werden vogels gekocht van anderen, zoals de Renvogel die in de zomer van 1876 werd verzameld op de Oirschotse Heide (Koller 1888: 48-49, Snouckaert 1908: 92; Eykman et al 1949: 747-748; van Erve et al. 1967: 31; van IJendoorn et al 1996: 176) (figuur 14).

Na Bernards overlijden raakte de collectie verspreid. Een deel kwam terecht bij Lambert van den Bogaert in 's-Hertogenbosch, een ander deel (kleinere vogels) bleef in handen van de weduwe van Frans van Dijck (Knippenberg 1951). Ook kwam een deel terecht in Grave (Benthem 1941). Na haar overlijden in 1905 ging de collectie over op hun enige zoon, pastoor Alphons J.M. van

Dijck (1876-1935) en op haar neef, gemeentesecretaris Norbert W.C. van Dijck.

Figuur 14. Renvogel, zomer 1876, Oirschotse Heide. Natuurhistorisch Museum Maastricht, 11 juli 2007 (JFJJ).

Na hun overlijden in respectievelijk 1935 en 1951 werd een deelverzameling (acht kasten met 250 vogels) ondergebracht in het seminarie Beekvliet te Sint-Michielsgestel

(mogelijk kwamen toch nog enkele exemplaren terecht op Kasteel Heeswijk (Jansen 2014b)). Ook werd een deel van de collectie door motten opgevreten en mogelijk is een deel gestolen.

De collecties

Seminarie Beekvliet, natuurhistorisch museum 'De Uil'

De vogelkamer werd op 15 september 1933 opgericht. De eerste grote schenking volgde in december 1934: de collectie-Van Dijck, waarna in april 1935 een tweede schenking werd gedaan (Knippenberg 1962b). Deze toevoegingen omvatten samen ongeveer 2.000 vogels. De vogels van Van Dijck hadden geen plankjes onder de poten. Door de toenmalig conservator H.M. van Iersel is geen inventaris opgemaakt en dat is ook niet meer gebeurd gedurende het bestaan van Beekvliet.

Vijftien jaar later kreeg de verzameling een nieuw en ruimer onderkomen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog liep het museum echter schade op en verdwenen diverse vogels. In mei 1948 werd de tentoonstelling heropend, toen bestaande uit ongeveer 400 vogels behorend tot 175 soorten. De foto's van de vijf grote diorama's in Beekvliet (figuren 15 t/m 18) dateren van 17

september 1948; hierin stonden ongeveer 250 vogels uit de collectie-Van Dijck opgesteld (Knippenberg 1962a; Beex 1986).

De collectie van Beekvliet omvatte verder ongeveer vijftig eieren, uitsluitend verzameld door de gebroeders Van Dijck. Daartoe behoorden ook drie eieren van Grielen, die helaas verloren zijn gegaan tijdens het transport van Beekvliet naar Eindhoven. De zogenoemde groene plankjesvogels werden tussen 1933 en 1941 gerestaureerd; taxidermiewerk werd verricht door Kasper Wouters (1941-1960) en J. Coojmans uit Den Dungen (1961-1970).

De collectie van Van den Bogaerde van Terbrugge stond in 1930 opgesteld in een verlaten zaal van kasteel Nemelaer en werd in 1938 overgebracht naar kasteel Heeswijk (van Erve et al. 1967: 40). Op 26 april 1951 bevonden zich daar 50 uitheemse en 150 inheemse vogels. In augustus 1957 arriveerden veertig vogelkasten in Beekvliet. Van de oorspronkelijke collectie was nog slechts een klein deel over, grotendeels daterend uit de jaren 1860 (figuur 1).

Toen het museum van Beekvliet in 1970 werd gesloten, werden de vogels verdeeld over verschillende instellingen. Ongeveer

Figuren 15 t/m 18. Originele opstelling van de collectie van Dijck zoals deze in 1934 aankwam op Seminarie Beekvliet (fotograaf onbekend).

driehonderd opgezette vogels, waaronder een Vale Gier (figuur 19), kwamen terecht bij het MECE, terwijl andere delen van de collectie naar Maastricht verhuisden. In 1972 vertrok ook Knippenberg uit het museum (van Overbruggen 1996).

Figuur 19. Vale Gier, 4 oktober 1944, in het niemands-land tussen Wijbosch en de Rooise Dijk, tussen Schijndel en Sint-Oedenrode. Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 20 december 2005 (JJFJJ). Derde geval voor Nederland.

De oorlogsjaren en opbouw

Beekvliet werd op 21 april 1942 aangewezen als gijzelaarskamp en onderdeel van Kamp Sint-Michielsgestel. Vanaf 4 mei 1942 werden in de gebouwen van het kleinseminarie 1.276 gijzelaars vastgehouden. De eerste groep bestond uit prominente Nederlanders - onder wie Willem Drees - die als *Todeskandidaten* konden worden gefusilleerd als represaille, naast een groep Indische gijzelaars.

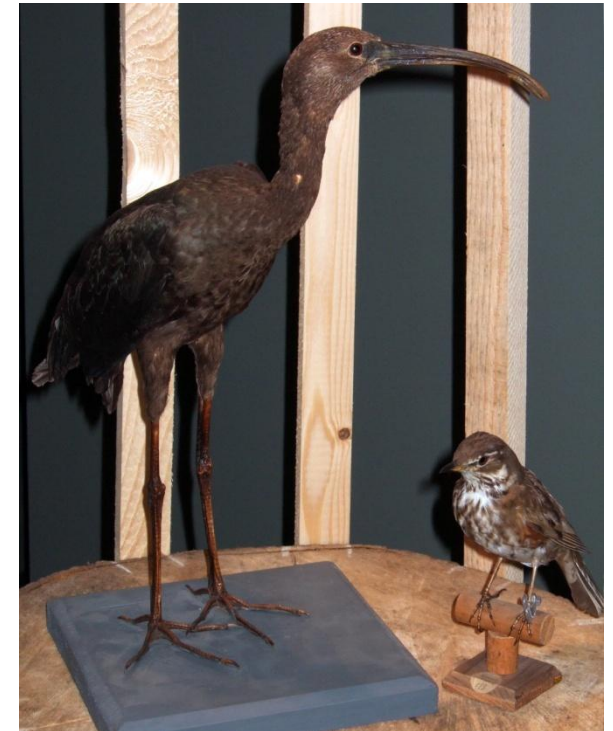
De verzameling bleef gedurende de oorlog intact. Enkele maanden na de bevrijding op 4 september 1944, toen Beekvliet als Canadees militair ziekenhuis werd gebruikt, verdwenen echter 23 vogels uit de collectie-Van Dijck (waaronder vier Hoppen), evenals 70 andere vogels en tien zoogdieren. De glazen kasten raakten bovendien zo zwaar beschadigd dat herstel niet meer mogelijk was.

Eind december 1944 werd de collectie tijdens het Canadese verlof geëvacueerd naar de zolder van het Instituut voor Doven. In december 1945, drie maanden nadat het seminarie weer in gebruik was genomen, keerde de verzameling terug. In maart 1948 werden de vijf diorama's voltooid, ingericht met uitsluitend Van Dijck-vogels. Op 15 april 1948 werd de collectie opnieuw opengesteld voor het publiek (Knippenberg 1951; Knippenberg 1962b; Van Overbruggen 1996). Willem Knippenberg was sinds 1944 beheerder van de verzameling (Vlek 2005).

In 1950 kwam een nieuwe zaal gereed met een diorama van grotere vogels (figuren 20 t/m 25). Ook arriveerde een collectie eieren van H. Maas, verzameld tussen 1947 en 1949 in Oirschot, evenals diverse nesten. In juli 1951 schonk mevrouw Van Dijck-Van Kol uit Diessen nog een oorspronkelijke vogelkast met roofvogels en twee andere kasten (figuur 26).

De collectie 'De Uil'

Tijdens een bezoek van Gerrit Brouwer in januari 1949 en van Petrus A. Hens op 20 september 1950 werden diverse bijzondere soorten uit de collectie-Van Dijck genoteerd.

Figuur 27. Zwarte Ibis, oktober 1867, Dussen. Natuurhistorisch Museum Maastricht, 22 augustus 2005 (JJFJJ). Eerste, door de CDNA aanvaarde, geval in Nederland.

Het betrof onder meer Grote Kruisbek (drie vrouwtjes/onvolwassen vogels en één man) (waarschijnlijk uit de 1867-68 invasie), Kwak (vier exemplaren met nest en eieren), Beardman (Meer van Vlijmen), Hop (uit

VOGELS VAN STRAND EN DUIN

IX Orde der waadvogels

Pluvierenfamilie

1. GOUDPLUVIER, *Charadrius apricarius* 3 ex.
2. MORINPLUVIER, *Charadrius morinellus*
3. BONTBEKPLUVIER, *Charadrius h. hiaticula*
4. KLEINE PLUVIER, *Charadrius dubius curonicus* 3 ex. met nest
5. SCHOLEKSTER, *Haematopus o. ostralegus* 2 ex.
6. KLUUT, *Recurvirostra avocetta*
7. KROMBEKSTRANDLOPER, *Calidris testacea*
8. KEMPHAAN, *Philomachus pugnax* 2 mm. en w.
9. ZWARTE RUITER, *Tringa erythropus*
10. GROENPOTIGE RUITER, *Tringa nebularia*

Renvogelfamilie

11. RENVOGEL, *Cursorius c. cursorius*

Grielenfamilie

12. GRIEL, *Burhinus o. oedionemus* 3 ex.

Meeuwenfamilie

13. KOKMEEUW, *Larus r. ridibundus*

XII Orde der Zangvogels

Lijsterfamilie

14. BEFLIJSTER, *Turdus t. torquatus*
15. TAPUIT, *Oenanthe o. oenanthe* m. en w.
16. PAAPJE, *Saxicola r. rubetra* m. en w.
17. ROODBORSTTAPUIT, *Saxicola torquata rubicola* 2 mm. en w.

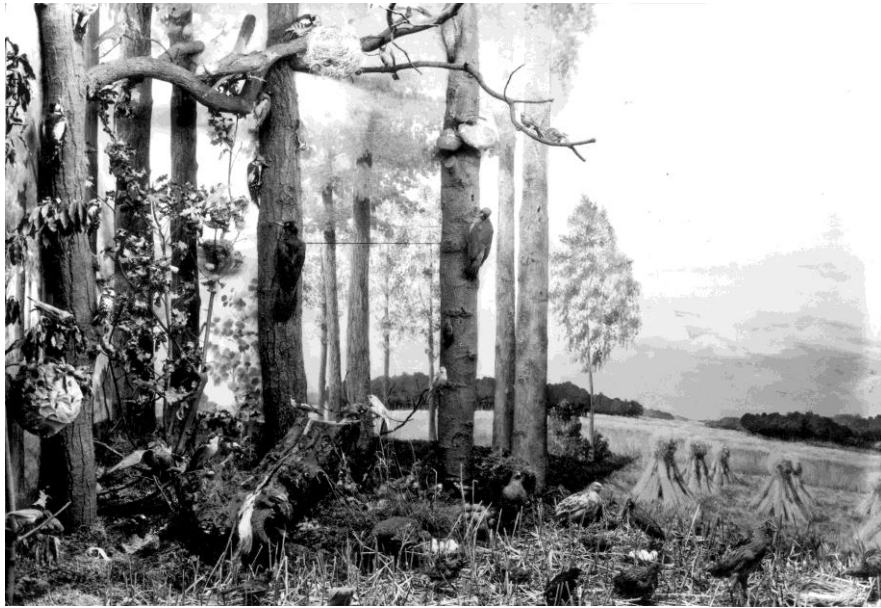
Kwikstaartjesfamilie

18. BOOMLEPER, *Anthus tr. trivialis*

Vinkenfamilie

19. KNEUTJE, *Carduelis c. cannabina* m., w. en albino .

Figuren 20 en 21. Seminarie Beekvliet, diorama Vogels van Strand en Duin met toelichting, 17 september 1948 (fotograaf onbekend).

VOGELS VAN AKKER EN LOOFSBOS

- VII Orde der Hoenders
 Fazantenfamilie
 1. PARIJJS, *Perdix p. perdix*
 m. en w.; albino; nest.
 2. KWARTEL, *Coturnix c. coturnix*
 met nest.
- VIII Orde der Kranen en Rallen
 Rallenfamilie
 3. KWARTELKONING, *Orex orex*
 met nest.
- X Orde der Duiven
 Koekoekenfamilie
 4. KOEKOEK, *Cuculus c. canorus*
 m. en w.; jong ex.
- XI Orde der Uilen
 Spechtenfamilie
 5. GROENE SPECHT, *Picus viridis*
viridescens M. en w.; jong ex.
 6. GROTE BONTE SPECHT, *Dryobates*
major pinetorum M. en w.
 7. MIDDELSTE BONTE SPECHT, *Dryobates*
medius M. en w.
 8. KLEINE BONTE SPECHT, *Dryobates*
minor comminutus M. en w.
 9. ZWARTE SPECHT, *Dryocopus m.*
martius.
- XII Orde der Zangvogels
 Lijsterfamilie
 10. GEKRAAGDE ROODSTAART, *Phoenicu-*
rus ph. phoenicurus M.
 11. NACHTGAAL, *Luscinia m. megarhyn-*
cha
- Zangertjesfamilie
 12. BRAAMLUIPER, *Sylvia c. curruca*
 met nest.
 13. ZWARTKOPJE, *Sylvia a.atricapilla*
 met nest.
 14. FITIS, *Phylloscopus t. trochilus*
- Winterkoningfamilie
 15. WINTERKONING, *Troglodytes t. tro-*
glodytes
- Vliegenvangerfamilie
 16. GRAUWE VLEGENVANGER, *Muscicapa str.*
striata. Nest met jongen.
 17. ZWARTGRAUWE VLEGENVANGER, *Muscicapa*
h. hypoleuca M., w. en 2 jongen.
- Leeuwerikfamilie
 18. RUIFLEEUWERIK, *Galerida c. cristata*
 19. ANKERLEEUWERIK, *Alauda a. arvensis*
- Kwikstaartjesfamilie
 20. WITTE KWIKSTAART, *Motacilla a. alba*
 met nest.
- Klauwierfamilie
 21. ROODKOPKLAUWIER, *Lanius s. senator*
 22. GRAUWE KLAUWIER, *Lanius c. collurio*
- Boomkruiperfamilie
 23. BOOMKRUIPER, *Certhia b. brachyactyla*
- Boomkleverfamilie
 24. BOOMKLEVER, *Sitta europea caesia*
 m. en w.
- SPReeuwenfamilie
 25. SPREEUW, *Sturnus v. vulgaris*
- Wielewaalfamilie
 26. WIELEWAAL, *Oriolus o. oriolus*
 met nest.
- Vinkfamilie
 27. KREUTJE, *Carduelis c. cannabina*
 m., w. en albino
 28. HUISMUS, *Fassia d. domesticus*
 m. met jong.
 29. GELSGORS, *Emberiza c. citrinella*
 m. en albino
 30. ORTOLAAN, *Emberiza hortulana*
 m. en w.

Figuur 22. Seminarie Beekvliet, diorama Vogels van Akker en Loofbos met toelichting, 17 september 1948 (fotograaf onbekend).

VOGELS VAN HEIDE EN DENNENBOS

- IV Orde der Reigervogels
 Ibisfamilie
 1. IBIS, *Plegadida f. falcinella*
- VII Orde der Hoenders
 Fazantenfamilie
 2. BOSFAZANT, *Phasianus colchicus* m. en w.
 3. KORHOEN, *Tyrurus t. tetricus* m. en w.
- IX Orde der waadvogels
 Fluierenfamilie
 4. KLEVIERT, *Vanellus vanellus* m., jong ex. en nest met eieren
 5. HOUTSNIP, *Scolopax r. rusicola* m., w., 3 jonge ex. en albino
- X Orde der Duiven
 Scharrelaarsfamilie
 6. SCHARRELAAR, *Coracias garrula*
- Hoppenfamilie
 7. HOE, *Upupa epops*
- XI Orde der Uilen
 Nachtzwaluwenfamilie
 8. NACHTZWALUW, *Caprimulgus e. europaeus*
- Draaihalsfamilie
 9. DRAAIBALS, *Lynx t. torquilla* 2 ex.
- XII Orde der Zangvogels
 Zangertjesfamilie
 10. GRASMUS, *Sylvia c. communis* 2 ex.
 Leeuwerikfamilie
 11. BOOMLEEUWERIK, *Lulula a. arborea*
- Kwikstaartjesfamilie
 12. GLEDE KWIKSTAART, *Motacilla f. flava* m., w., jong ex. en nest
- Klauwierfamilie
 13. KLAUWIER, *Lanius e. excubitor*
- Mezenfamilie
 14. ZWARTE MEES, *Parus a. ater* m., w. en nest met jongen
 15. RUIPMEES, *Parus cristatus mitratus* m., w. en nest met jongen
 16. STAARTMEES, *Aegithalos c. caudatus* m., w., jong ex. en nest
- Boomkleverfamilie
 17. GOEDERHARTIGE, *Regulus r. regulus* 2 ex.
 18. WURGOEDERHARTIGE, *Regulus i. ignicapillus* 2 ex.
- Kraaienfamilie
 19. VLAAMSE GRAAI, *Garrulus glandarius*

Figuur 23. Seminarie Beekvliet, diorama Vogels van Heide en Dennenbos met toelichting, 17 september 1948 (fotograaf onbekend).

VOGELS VAN PARK EN TUIN

XII Orde der Zangvogels

Lijsterfamilie

1. ROODBORSTJE, *Erithacus r. rubecula*
2. HEGGEMUS, *Prunella m. modularis*

Leeuwerikfamilie

3. KUIFLEEUWERIK, *Galerida c. cristata*

Kwikstaartjesfamilie

4. PESTVOGEL, *Bombycilla garrulus*

Meezenfamilie

5. KOOLMEES, *Parus m. maior* m. en w.
6. PIMPELMES, *Parus c. caeruleus* m. en w.
7. ZWARTE MEES, *Parus a. ater*
8. MATKOP-ZWARTKOPMEES, *Parus a. atricapillus rhenanus*

Boomkruiperfamilie

9. BOOMKRUIPER, *Certhia b. brachydactyla*

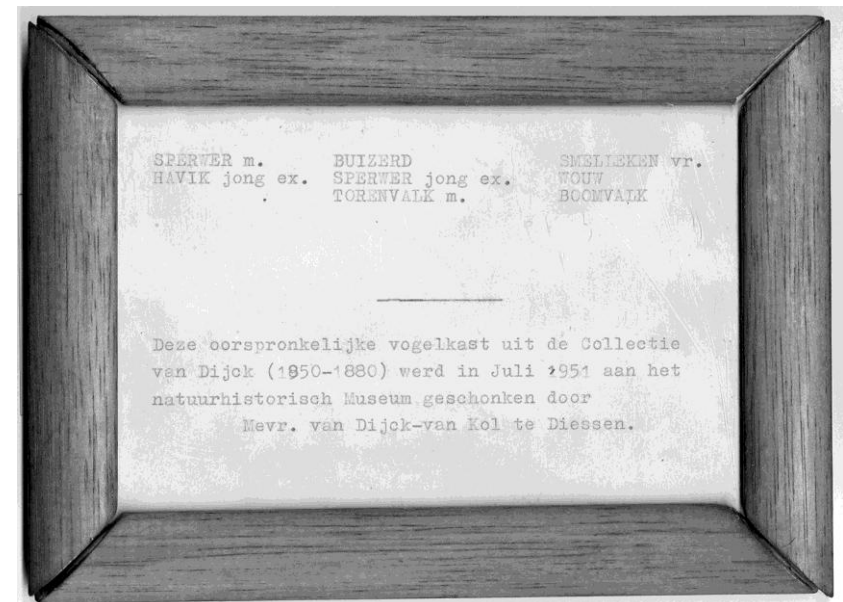
Boomkleverfamilie

10. BOOMKLEVER, *Sitta europea cassia*

Vinkenfamilie

11. Boekvink of VINK, *Fringilla c. coelebs* m. en w.
12. REEF of Oranjevink, *Fringilla montifringilla* m. en w.
13. PUTER of Distelvink, *Carduelis c. carduelis*
14. SLEIJSE, *Carduelis spinus* m. en w.
15. BARNSTJESJE, *Carduelis l. linaria* m. en w.
16. HUISMUS, *Passer d. domesticus* m.; 3 albino ww.
17. RINGMUS, *Passer m. montanus*
18. KRUISBEK, *Loxia curvirostra* m.
19. GROTE KRUISBEK, *Loxia pytyopsittacus* m. en ww.
20. GOEDVINK, *Pyrrhula pyrrhula* m.
21. GROENVINK, *Chloris c. chloris* m. en w.
22. GRAUWE GORS, *Emberiza c. calandra* m. en w.
23. GEELGORS, *Emberiza c. citrinella* m. en w.; albino
24. DWERGGORS, *Emberiza pusilla* m. en w.
25. RIETGORS, *Emberiza s. schoeniclus* (winterkleed)
26. SNIEUWGORS, *Electrophenax n. nivalis* m. en w.

Figuur 24. Seminarie Beekvliet, diorama Vogels van Park en Tuin met toelichting, 17 september 1948 (fotoğraf onbekend).

Figuur 25. Seminarie Beekvliet, diorama Vogels van Moeras en Slik, 17 september 1948 (fotoğraf onbekend).

Figuur 26. Seminarie Beekvliet: één van 3 extra kasten, juli 1951 (fotoğraf onbekend).

Oudenbosch en Lieshout), Porseleinhoen (met jongen), Woudaap (twee), Scharrelaar (uit Uden) (Snouckaert 1908: 59-60) (figuur 5), Zwarte Ibis (oktober 1867, Dussen) (Eykmán et al 1941: 505, van den Berg & Bosman 1999: 92) (figuur 27), Zeearend (november 1949, Vinkel), Witgat (in zomerkleed), Roodkopklauwier (figuur 28),

Figuur 28. Roodkopklauwier, adult met twee nestjongen. Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 20 december 2005 (JFJJ).

Griel (vier) (Keijl et al 2020: 269, 272-273) (figuren 12 en 29), Morinelplevier (1942, juveniel en een adult man uit de Ossepolder bij Herpen), Renvogel (zomer 1876, Oirschot) (figuur 14) en een Roze Spreeuw (figuur 10).

Figuur 29. Griet. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JFJJ).

Hens merkte op dat de vogels uit de collectie-Van Dijk over het algemeen goed bewaard waren gebleven. Hij kreeg een strandloper mee ter determinatie, die hij bepaalde als een Krombekstrandloper, evenals een zomerkleed Witgatje; beide exemplaren stuurde hij later terug.

Uit de collectie van Kasper Wouters, taxidermist te Schijndel, waren aanwezig: Zeekoet (1935, Schijndel), Drieteenmeeuw

(1946, Schijndel), Kleinste Jager (1934, juveniel, intermediaire vorm, Schijndel) (figuur 30) en Eider (1929, vrouw, Schijndel).

Figuur 30. Kleinste Jager, juveniel, intermediaire vorm, Schijndel, 1934. Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 20 december 2005 (JFJJ).

Daarnaast bevonden zich in de verzameling onder meer een Grote Trap (afkomstig uit een café in Geldrop, opgezet door Karel Mollen), Roodkeelduiker (februari 1935, Bokhoven), Ruigpootbuizerd (maart 1935, Baarle-Nassau), Zeearend (1879, adult, Beuningen, en een juveniel dat eerder op het kasteel in Helmond stond), Zwarte Zee-eend (december 1935, Vlijmen) en een Kraanvogel (18 maart 1936, Engelen (uit een groep van 150 vogels)).

De collectie van Hendrik Wilhelmus Hoenen (1899–1980) arriveerde in 1953 in Beekvluit. Deze omvatte onder meer een Steenarend, Zwarte Wouw, Sperweruil, Grote Burgemeester, Vaal Stormvogeltje, Grote

Jager, Zilverplevier, Klein Waterhoen, Hazelhoen, Kleine Trap, Zwarte Ooievaar, Raaf, Albatros en Witbuikzandhoen (zeker niet allen uit Nederland afkomstig, ook zonder data).

Figuur 31. Buitenzijde Natuurhistorisch Museum Maastricht, 22 augustus 2005 (JJFJJ).

In 1962 werd de collectie overgedragen aan Natuurhistorisch Museum Maastricht (figuur 31), samen met tien bijzondere vogels

(Knippenberg 1962b; Beex 1986). Dit zijn o.a.: Renvogel (zomer 1876, Oirschot) (figuur 13), Kleine Alk (12 januari 1959, Sint-Michielsgestel) (figuur 32), Ralreiger (mei 1931, Aarle-Rixtel) (Eyckman et al 1941: 520) (figuur 33), Zwarte Ibis (oktober 1867, Dussen) (figuur 27), Grote Pieper (oktober 1878, Vlijmen) (van Erve et al. 1967: 36) (figuur 34), Griel (Keijl et al 2020: 269 & 272-273) (figuur 35) en Kleine Karekiet.

Figuur 32. Kleine Alk, 12 januari 1959, Sint-Michielsgestel. Natuurhistorisch Museum Maastricht, 11 juli 2007 (JJFJJ).

Figuur 33. Ralreiger, mei 1931, Aarle-Rixtel. Natuurhistorisch Museum Maastricht, 11 juli 2007 (JJFJJ).

Figuur 34. Grote Pieper, oktober 1878, Vlijmen. Natuurhistorisch Museum Maastricht, 22 augustus 2005 (JJFJJ). Eén van drie.

Ook werden verschillende kleurmutaties overgebracht, waaronder die van Ekster, Gaai, Spreeuw (zeven exemplaren) en Zomertortel. Op 3 februari 1970 kwamen nog diverse stukken in Maastricht terecht, waaronder 22 schedels van vogels.

Figuur 35. Griel. Natuurhistorisch Museum Maastricht, 11 juli 2007 (JJFJJ).

Vogeltjesmuseum / Milieu Educatie Centrum in Eindhoven (MECE)

Voor 10.000 gulden werd de collectie in 1972, via bemiddeling van wethouder Jan Dirk van der Harten (1918-1998), aangekocht voor het Vogeltjesmuseum. Dit museum bevond zich tegenover de Raadszaal in Eindhoven, in het tweede

Waaggebouw, waar de collectie tot 1981 was ondergebracht. Een inventaris uit november 1977 van het Vogeltjesmuseum (Beekvliet) vermeldde 192 soorten met 436 exemplaren (zie bijlage).

Figuur 36. Buitenzijde Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 20 december 2005 (JJFJJ).

In 1982 werd het MECE opgericht, eerder gevestigd in het Gemeentehuis. In 1983 verhuisde het centrum naar de Gennep Watermolen (figuren 36 en 37). Door bezuinigingen werd het museum echter gedwongen op 1 december 2011 zijn deuren te sluiten.

Bij de opening waren twee diorama's ingericht, de rest van de collectie verdween naar het depot. In 1995 werden enkele vogels tijdelijk uit het depot gehaald voor een tentoonstelling, maar al snel keerde de collectie terug naar het depot (Van Overbruggen 1996).

Figuur 37. Binnenzijde depot Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 20 december 2005 (JJFJJ).

In het MECE kwamen ook diverse inbeslaggenomen vogels terecht via de Algemene Inspectiedienst, waaronder Cirlgors (2), Grijs Gors en Provençaalse Grasmus. De Beekvliet-vogels werden in Eindhoven ontdaan van hun oorspronkelijke takken en op plankjes geplaatst, met uitzondering van de Van Dijck-vogels, die van oudsher niet op plankjes of takken stonden. Een deel van de

Van Dijk-vogels in Eindhoven was in 2000 nog altijd niet uitgepakt vanwege het ontbreken van plankjes onder de poten. In Eindhoven waren namelijk geen steunplankjes beschikbaar. Knippenberg had alle Van Dijk-vogels (ongeveer honderd) zelf ingepakt toen de collectie vanuit Beekvliet naar Eindhoven werd overgebracht.

Voor 1 januari 2009 moest het pand leeg zijn omdat de gemeente de huur had opgezegd. De vogels werden opgeslagen in een ruimte in het Indoor sportcentrum. Op 1 december 2014 sloot het definitief haar deuren, omdat de gemeente de gedachte had dat inwoners van Eindhoven zelf wel met initiatieven komen op gebied van natuur en milieu, en vanwege bezuinigingen. In 2021 werd besloten om het pand te slopen, wat in 2025 gebeurde, om het terug te geven aan de natuur. Het huidige lot van de collectie is bij de auteur (januari 2026) onbekend.

De collectie van het MECE

Een van de zes Vale Gieren die aasden op vee op 4 oktober 1944, in het niemandsland tussen Wijbosch en de Rooise Dijk, tussen Schijndel en Sint-Oedenrode, kwam uiteindelijk in Beekvliet terecht en belandde later in Eindhoven (Knippenberg 1962; Vlek 2005). Drie van deze gieren werden door Engelsen geschoten; het exemplaar dat in Beekvliet terechtkwam (figuur 19), werd

opgezet door Kasper Wouters uit Schijndel, van wie eerder al diverse vogels in Beekvliet aanwezig waren. De andere twee belanden in restaurant De Sterrenberg in Beek (Berg en Dal, Gelderland), die helaas in slechte staat werden vernietigd begin jaren negentig (van IJendoorn et al 1996: 170).

Figuur 38. Kleinst Waterhoenders. Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 20 december 2005 (JJFJJ).

Buiten de Vale Gier zijn andere belangrijke vogels: Kleinst Waterhoen (drie) (Jansen 2013: 328) (figuur 38), Griel (Keijl et al 2020: 289) (figuur 13), Kleine Alk, Kleinste Jager (figuur 30), Grote Kruisbek (3), Roodkopklauwier (twee adulten en twee jongen) (figuur 28), Bruinkopgors (16 maart 1949, Goirle) (CDNA 1962: 91, Van der Vliet et al. 2007: 373) (figuur 39). Scharrelaar (2) (figuren 1 en 5), Hop (3), Notenkraker (diverse w.o. 1968, Tilburg) en Grote Trap (zonder data).

Figuur 39. Bruinkopgors, 16 maart 1949, Goirle. Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 20 december 2005 (JJFJJ).

Ook bijzonder was het ei van een Griel uit mei 1951, Bokkenvlak, Amsterdam waterleidingduinen (Keijl et al 2020: 292, nu in De Bastei in Nijmegen) (figuur 40). Eieren aanwezig in november 1977 waren o.a. van Ortolaan en Zwarte Stern.

Figuur 40. Ei van Griel (MECE1985-00593). Milieu Educatie Centrum Eindhoven, 14 december 2004 (JJFJJ). Nu in De Bastei in Nijmegen.

Het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch (NVMO)

De Broeders van Saint-Louis begonnen rond 1840 met het verzamelen van natuurhistorische en volkenkundige objecten, primair ten behoeve van het aanschouwelijk onderwijs aan hun Jongereninstituut in Oudenbosch. Zo kwamen in de jaren 1860-1870 onder meer vogels uit Indonesië binnen via missionerende broeders, en in de loop van de 19e eeuw werden ook objecten uit Congo toegevoegd.

In 1956 werden de afzonderlijke verzamelruimten samengevoegd tot één museum: het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum. Twaalf jaar later verhuisde de gehele collectie naar de leegstaande studiezalen van de Reginabouw (figuren 41

t/m 43). In 1985 werd de verzameling ondergebracht in een officiële stichting onder dezelfde naam.

Figuur 41. Buitenzijde van Het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 22 december 2025 (JJFJJ). Vlak voor de samenvoeging van het museum en de verplaatsing.

Figuur 42. Opstelling van het museum in december 2025. Het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 22 december 2025 (JJFJJ). Vlak voor de samenvoeging van het museum en de verplaatsing.

De collectie van Van den Bogaert werd in 1906 voor fl. 3.000,- aangekocht door vader

Timotheus (1859-1939) voor de Congregatie van de Broeders van de Heilige Aloysius Gonzaga in Oudenbosch (van Erve et al. 1967: 38). De verzameling functioneerde als een volwaardig museum: vogels werden aangekocht bij taxidermiebedrijven en er vonden ruilingen plaats, zoals met Naturalis in 1908. De Griel (figuur 29) die zich tegenwoordig in Oudenbosch bevindt, kwam via Eindhoven in de collectie terecht, omdat deze tot de sluiting in Oudenbosch was opgesteld (Keijl et al 2020: 269, 272-273).

Figuur 43. Binnenzijde depot van Het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 22 december 2025 (JJFJJ).

Figuren 44 t/m 46. Kleinst Waterhoenders. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

De gemeente zegde de huur van het pand op per 1 januari 2026, en het bestuur bestaande uit vrijwilligers kreeg de opdracht om alleen de belangrijke stukken veilig te stellen. Van de rest moest afscheid genomen. Er zal dus in een nieuw museum nog een mogelijkheid komen om in een paar kleine vitrines wat vogels te laten zien.

De collectie van het NVMO

Een inventaris vermeldt 1.031 vogels, waarvan een aanzienlijk deel inmiddels verloren of vernietigd is. De collectie omvatte daarnaast ongeveer 200 buitenlandse vogels (van Erve et al. 1967: 38).

Buiten de eerder genoemde Vorkstaartplevier (figuur 3), Steppevorkstaartplevier (figuur 2) en Grote Pieper (figuur 11), zijn andere belangrijke stukken: Hop (11 augustus 1892, 's-Hertogenbosch) (van Erve et al. 1967: 37) (figuur 7 of 8), Kleinst Waterhoen (4 volwassen en drie jongen) (van Erve et al. 1967: 37; Jansen 2013: 328) (figuren 44 t/m 46), Scharrelaar (van Erve et al. 1967: 37-38), Poelsnip (van Erve et al. 1967: 39; Jansen 2014a: 318-319) (figuur 47), Grote Trap (29 januari 1926, mannetje, Dinteloord en één zonder data) (figuur 48), Steltkluut (begin augustus 1852, Middelbeers) (van Erve et al. 1967: 37) (figuur 4), Vale Gier (10 juni 1904, Dinteloord) (Vlek & Ebels 1995; van den Berg & Bosman 1999:

Figuur 47. Poelsnip, adult, mogelijk verzameld rondom Vlijmen eind 20ste eeuw. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

99, van IJzendoorn et al 1996: 170) (figuur 49) en Zearend (22 oktober 1907, tweede jaarkleed, eendenkooi, Dordrecht) (van Erve et al. 1967: 38).

Conclusie

Helaas is het grootste deel van de drie oorspronkelijke collecties niet voorzien van etiketten, waardoor de herkomst van veel stukken niet meer te achterhalen is. Samen

Figuur 48. Grote Trap, 29 januari 1926, Dinteloord, mannetje. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 10 april 2022 (JJFJJ).

met onder meer de collectie van Johannes B.A.J.M. Verheyen (Jansen 2014b) vormen zij echter een belangrijk deel van de nog aanwezige historische natuurhistorische collecties in Noord-Brabant. Het materiaal dat in De Kempen werd verzameld tussen 1840 en 1900 is beter gedocumenteerd (Jansen & Vlek 2010; Jansen 2012, 2013a, 2014c, 2023).

Figuur 49. Vale Gier, 10 juni 1904, Dinteloord. Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch, 22 maart 2005 (JJFJJ). Eerste (aanvaarde) geval in Nederland door de CDNA. Geschoten door de heer C. van der Heijden uit Dinteloord die dacht dat hij een grote arend had geschoten; de vogel werd meteen aan de eerwaarde Broeders in Oudenbosch geschenken.

Opmerkelijk genoeg bevinden zich in deze verzamelingen nog altijd vijf soorten die destijds nieuw waren voor Nederland: Vale Gier, Steltkluut, Zwarte Ibis, Vorkstaartplevier en Steppevorkstaartplevier. Daar-

naast omvatten de collecties meerdere Blauwe Kiekendieven, Duinpiepers, Kuifleeuweriken, Ortolanen en Korhoenders, allemaal voormalige broedvogels in Nederland (Hustings et al. 2011). Andere soorten zoals Paapje en Zomertortel ondergaan wellicht op korte termijn hetzelfde lot!

Ook danken we aan deze collecties een aantal historische diorama's, een tentoonstellingsvorm die in Nederland tegenwoordig nauwelijks meer wordt getoond vanwege ruimtegebrek. De huidige ontwikkelingen rond de collecties in Eindhoven en Oudenbosch stemmen echter somber. Ze wekken de indruk dat deze verzamelingen onvoldoende op waarde worden geschat en, net als andere belangrijke historische collecties, het risico lopen te worden afgedankt. Daarmee dreigt een onherstelbaar gat te ontstaan in onze kennis van de vroegere Noord-Brabantse vogelwereld.

Dankwoord

Veel informatie is gehaald uit gesprekken met Pater Knippenberg† op 20 maart 2002 en 25 april, 7 augustus en 26 november 2005. Deze gesprekken werden gevoerd door Gijs Kronenberg, Ruud Vlek en ondergetekende. Toegang tot de collecties in Oudenbosch werd verleend door Jacques Hopstaken en Lieselotte Bolder en in het

MECE door Jan Bontebal en Gijs Kronenberg. Ook wordt Ruud Vlek uit Amsterdam bedankt voor zijn jarenlange betrokkenheid bij deze vogelcollecties. Frank Neijts hielp met determinaties en vergezelde de auteur in Oudenbosch. ■

Literatuur

- Beex, H. 1986. Collectie Knippenberg. Brabants Heem 38: 163-169.
- Bentham, R.J. 1941. Een interessante vogelcollectie. *Ardea* 30: 119-122.
- Berg, A.B. van den & C. Bosman 1999. Zeldzame vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 1. Haarlem.
- Brouwer, G.A. 1954. Historische gegevens over de vroeger ornithologen en over de Avifauna van Nederland. Leiden.
- Buijnsters, P.J. 1988. De bibliotheek van de Heren van den Bogaerde op kasteel Heeswijk. *De Boekenwereld* 4: 82-85.
- Commissie voor de Nederlandse Avifauna 1962. Avifauna van Nederland. Lijst van de in Nederland waargenomen vogelsoorten en hun geografische vormen. *Ardea* 50(1-2): 1-103.
- Erve, F.J.H. van, H.K.M. Moller Pillot, A.B.L.M. Wittgen, S. Braaksma, W.H.Th. Knippenberg & V.F.M. Langenhoff 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Assen.
- Eykman, C., P.A. Hens, F.C. van Heurn, C.G.B. ten Kate, J.G. van Marle, G. van der Meer, M.J. Tekke & T.G. de Vries 1937, 1941, 1949. *De Nederlandsche vogels*. Wageningen.
- Hermans, C.R. 1858. Levensbericht van A. J. L. baron van den Bogaerde van ter Brugge. *Handelingen van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*.
- Hustings, F., K. Koffijberg & H. van Diek. 2021. Verschenen of verdwenen. Ruim een eeuw Nederlandse broedvogels in beweging. Nijmegen.
- Ijzendoorn, E.J. van, J. van der Laan & CDNA 1996. Herziening Nederlandsche Avifaunistische Lijst 1800-1979: tweede fase. *Dutch Birding* 18: 157-202.
- Jansen, J.J.F.J. 2012. William Bridger (1832-1870), collector of birds eggs in Australia and The Netherlands. *Archives of Natural History* 39(1): 174-176.
- Jansen, J.J.F.J. 2013. Kleinste Waterhoen in Nederland: voorkomen en herziening van gevallen in 1800-2006. *Dutch Birding* 35: 311-332.
- Jansen, J.J.F.J. 2014a. Poelsnip in Nederland: broedgeval in 1884 en historisch voorkomen. *Dutch Birding* 36: 316-325.
- Jansen, J.J.F.J. 2014b. J.B.A.J.M. Verheyen (1818-1898). *Het Vogeljaar* 3: 157-162.
- Jansen, J.J.F.J. 2014c. Notes on former breeding of Dunlin, Eurasian Golden Plover and Wood Sandpiper in Limburg and Noord-Brabant, the Netherlands. *Dutch Birding* 35: 9-19.
- Jansen, J.J.F.J. 2023. Broedende Roodkopklauwieren in de Kempen in de 19^e eeuw. *Blauwe Klauwier* 49(2): 57-62.
- Jansen, J.J.F.J. & Vlek, R.J. 2010. Joseph Baker, een Engelse vogelverzamelaar in Nederland in het midden van de negentiende eeuw. *Limosa* 83(4): 176-181.
- Keijl, G.O., R.J.J. Vlek, Q.L. Slings, G.J. Orel & R.E. van der Vliet 2020. De Griel. *Kroniek van een spookvogel*. Zeist.
- Koller, H. 1888. *Naamlijst van in Nederland in den vrijen natuurstaat waargenomen vogels*. Amsterdam.
- Knippenberg, W.H.Th. 1951. Vogelcollectie-Van Dijk. *Zwerver in Gods Vrije Natuur* 11: 89-52.
- Knippenberg, W.H.Th. 1962a. Zes Vale Gieren (*Gyps fulvus fulvus* (Hablitz)) in Nederland. *Limosa* 35: 165-166.
- Knippenberg, W.H.Th. 1962b. Natuurhistorisch Museum "Beekvliet" – St Michielsgestel. Tentoonstellingscatalogus. Sint-Michielsgestel.
- Overbruggen, P. van 1996. *Natuurhistorisch Beekvliet ... Qua vadis? Tempora Nostra*: 3-6.
- Peels-Mollen, J. 2021. Karel Mollen de laatste valkenier. Valkenswaard.
- Snouckaert van Schauburg, R.C.E.G.J. 1908. Avifauna Neerlandica. Lijst der tot dusverre in Nederland in wilden staat waargenomen Vogelsoorten. Leeuwarden.
- Snouckaert van Schauburg, R.C.E.G.J. 1915. Club van Nederlandsche Vogelkundigen, Jaarbericht 5: 63-127.
- Vennix, W. 1995. Over burgemeesters en opgezette vogels. *Hers en geens dur Diessen*, deel 3.
- Vlek, R. & E.B. Ebels 1995. Vale Gier bij Durgerdam in april-mei 1993 en eerder gevallen in Nederland. *Dutch Birding* 17: 133-140.
- Vliet, R.E. van der, J. van der Laan, M. Berlijn & CDNA 2007. Rare birds in the Netherlands in 2006. *Dutch Birding* 29: 347-374.
- Vlek, R. 2005. In memoriam Pater Knippenberg. *Limosa* 78: 157.

Justin J.F.J. Jansen, Naturalis Biodiversity Center, justin.jansen@naturalis.nl

Bijlage. Inventaris uit november 1977 van het Vogeltjesmuseum (Beekvliet). De enkele exotische vogels zijn hierbij weggelaten (bijv. Bijeneter, afkomstig uit Spanje).

Soort	Aantal								
Torenvalk	5	jonge eend	1	Graspieper	3	Patrijs	1	Notenkraker	1
Sperwer	6	Bruine Kiekendief	1	Kwartel	3	Boomklever	3	Kruisbek	4
Wielewaal	6	Ruigpootbuizerd	1	Goudhaan	3	Gekr. Roodstaart	2	Waterspreeuw	1
Zanglijster	4	Wespendief	1	Witte Kwikstaart	3	Grote B. Specht	3	Sneeuwgors	2
Grauwe Klauwier	3	Buizerd	4	Ijsvogel	4	Midd. B. Specht	1	Matkop	1
Appelvink	1	Havik	2	Steenuil	3	Kleine B. Specht	1	Groenling	2
Ekster	2	Groene Specht	3	Knobbelzwaan	2	Geelgors	2	Grauwe Gors	2
Gaai	4	Smelleken	3	Wilde Zwaan	1	Boomkruiper	2	Heggemus	1
Merel	6	Sijs	3	Zeearend	2	Spotvogel	1	Barmsijs	2
Koperwiek	2	Boomvalk	2	Visarend	2	Zwarte Roodstaart	1	Vink	2
Tapuit	6	Bokje	3	Oehoe	1	Roodkopklauweir	4	Pimpelmees	2
Drieteenmeeuw	1	Waterhoen	4	Vale Gier	1	Gele Kwikstaart	6	Keep	2
Kleine Jager	1	Spreeuw	4	Watersnip	4	Kievit	2	Ringmus	2
Papegaaiduiker	1	Koolmees	3	Zwartkop	2	Hop	2	Roerdomp	3
Zeekoet	1	Grote Lijster	1	Tureluur	3	Vuurgoudhaantje	2	Baardmannetje	1
Zwarte Kraai	2	Kramsvogel	2	Visdief	1	Kuifmees	7	Lepelaar	1
Kauw	2	Gierzwaluw	1	Zwarte Stern	1	Zwarte Mees	10	Woudaap	3
Bonte Kraai	1	Huiszwaluw	1	Blauwe Reiger	1	Klapekster	2	Kwak	2
Roek	2	Oeverzwaluw	3	Ooievaar	1	Scharrelaar	1	Blauwborst	2
Goudvink	2	Huismus	6	Aalscholver	2	Fazant	2	Zwarte Ruiters	1
Bruinkopgors	1	Brilduiker	1	Waterral	4	Nachtzwaluw	1	Witgat	1
Roodborst	2	Kuifeend	2	Meerkoet	1	Korhoen	2	Waterrietzanger	1
Winterkoning	2	Wintertaling	4	Porseleinhoen	1	Houtsnip	5	Rietzanger	2
Boompieper	2	Middelste Zaagbek	2	Rietgors	5	Boomleeuwerik	1	Grote Karekiet	2
Draaihals	3	Grote Zaagbek	2	Kleine Karekiet	4	Staartmees	2	Grasmus	2
Pestvogel	4	Nonnetje	2	Rode Patrijs	2	Zilvermeeuw	1	Kraanvogel	1
Bosruiter	2	Eider	1	Kwartelkoning	3	Kokmeeuw	3	Zomertaling	1
Frater	2	Zwarte Zee-eend	1	Roze Spreeuw	1	Krombekstr.loper	1	Krakeend	1
Kemphaan	7	Grote Zee-eend	1	Kuifleeuwerik	2	Breedbekstr.loper	1	Brandgans	1
Bosuil	2	Ijseend	1	Veldleeuwerik	3	Griel	1	Grutto	2
Kerkuil	7	Bergeend	9	Blauwe Kiekendief	1	Goudplevier	4	Wulp	2
Ransuil	5	Wilde eend	4	Ortolaan	2	Bontbekplevier	2	Flamingo	1
Grauwe Kiekendief	2	Kolgans	1	Zwarte Specht	2	Kleine Plevier	4	Grote Trap	1
Dodaars	2	Grauwe Gans	1	Bonte Vliegenv.	1	Kluut	1	Oeverloper	1
Fuut	3	Jan van Gent	1	Tuinfluiters	2	Scholekster	2	Purperreiger	2
Roodkeelduiker	1	Slobeend	2	Braamsluiper	1	Bonte Strandloper	2	Europese Kanarie	1
Velduil	1	Smient	1	Kneu	4	Morinelplevier	1	Paapje	1
Slechtvalk	1	Rode Wouw	1	Nachtegaal	1	Roodborsttapuit	4		
		Putter	2	Koekoek	3	Boompieper	2	Totaal	436